

УДК (UDC) 93:929 (092)-057.16 «1872-1930»

КУДІНОВ Д. В., ОПАНАЩУК П. В.

**ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ПОЕТ-РОБІТНИК:
КОРОТКИЙ НАРИС ЖИТТЯ І ЛІТЕРАТУРНОЇ ТВОРЧОСТІ
АНТОНА ШАБЛЕНКА**

«Новий герой» української літератури кінця XIX - початку XX ст. - це людина з низів, що через поневіряння виростає до рівня усвідомлення своїх соціальних прагнень, високої політичної культури, моральної готовності до відстоювання своїх класових інтересів. Таке пояснення цілком відповідає образу нової генерації літераторів, що мала селянське або робітниче походження, до якої належав і Антон Якович Шабленко, особисте, громадське та творче життя якого є об'єктом даної статті. Враховуючи специфіку опису життя громадського діяча і водночас літератора, її автори використали міждисциплінарний підхід до аналізу біографії українського письменника, поєднавши літературнознавчу критику, чисто біографічні й історичні методи дослідження (історико-генетичний, діахронного аналізу та ін.). Це дозволило пояснити як якісні зміни в творчості, так і еволюцію ідейних поглядів А. Шабленка, структурно підійти до висвітлення біографії митця, де творчість та громадська діяльність є нерозривним життєвим началом. Узагальнена оцінка творчого доробку А. Шабленка у вітчизняному літературознавстві, вказані «білі плями» його біографії, що визначають подальшу перспективу вивчення життя поета-робітника.

Ключові слова: Антон Якович Шабленко, «Вільна Україна», УСДРП, робітники, поезія, оповідання.

Рубіж XIX - початку XX ст. характеризувався значними зрушеннями у суспільно-політичному та соціально-економічному житті українських земель. Вагомим чинником нових змін став робітничий клас, який почав творити власну культуру, орієнтовану на соціальну справедливість та демократизм. Саме в цей час представники робітничих професій отримали змогу вперше гучно на всю країну заявити про найбільш болючі проблеми, вирішення яких хвилювало значну частину українського суспільства.

Одними з найбільш ефективних шляхів вираження й поширення нових революційних ідей є художня література та публіцистика. Нині загальновідомими є імена Михайла Павлика, Івана Франка, Лесі Українки та інших письменників й громадських діячів початку XX ст., які у своїх творах виступали на захист інтересів робітничого класу. Однак і нині в тіні залишається ім'я піонера пролетарської літератури у Наддніпрянщині сум'янина, поета-робітника Антона Яковича Шабленка. Багатогранність його таланту не обмежувалася однією художньою творчістю - А. Шабленко брав дієву участь у суспільно-політичному житті української громади в Петербурзі, активно займався видавничою діяльністю.

Кудінов Дмитро Валерійович - кандидат історичних наук, доцент кафедри педагогіки та інноваційних технологій Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Опанащук Петро Володимирович - кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії Житомирського державного університету імені Івана Франка.

У радянські часи робилися поодинокі спроби дослідити життєвий шлях Антона Яковича, розкрити головні віхи його художньої творчості. Вперше широкий інтерес до постаті письменника виник після публікації у 1936 р. в ленінградському журналі *«Резець»* двох листів М. Горького до А. Шабленка. Листи Горького супроводжував коментар, де вперше подавалася коротка біографія поета-робітника [29]. Увага до постаті Шабленка відновилося в 1960-1970-ті роки. Зокрема, у низці літературно-краєзнавчих нарисів сумської регіональної періодики детально розглядалися окремі події з життя та творчості пролетарського письменника [18; 21; 26; 27; 28; 29; 30; 33]. Радянське літературознавство було більш поміркованим в оцінці творчості А. Шабленка і відносило його до розряду революційно-демократичних письменників [16, с. 559; 17, с. 34]. Знаним вітчизняним дослідником життя та творчості А. Шабленка, популяризатором його літературного доробку була науковець В. Олійник, яка в своїх розвідках спиралася на широке коло документальних джерел, передусім, матеріалів Центрального державного історичного архіву СРСР в м. Ленінград (нині - Російський державний історичний архів) [23; 24]. Однак при цьому поза її увагою фактично залишився ще один дуже важливий аспект - громадсько-політична та видавнича діяльність українського письменника. Наприклад, ініціативу А. Шабленка в створенні органу УСДРП *«Вільна Україна»* В. Олійник назвала справою *«дуже заплутаною й зовсім мало вивченою»* та пояснила його редакторство тим, що письменник *«був тут підставною фігурою»* [23, с. 50]. Звісно, таке виправдання лише приховувало справжнє політичне кредо українського літератора і залишало відкритим питання про його громадську діяльність. Решта ж біографів А. Шабленка або замовчувала його журналістську діяльність або, як Г. Петров, робила наголос на соціал-демократичному напрямі *«Вільної України»* (*«найпрогресивніший на тоді український журнал»*) без його партійної формалізації [27; 28].

Світло на політичну і видавничу діяльність А. Шабленка проливають публікації, спогади та епістолярна спадщина О. Лотоцького, Г. Хоткевича, Д. Дорошенка, І. Франка, Лесі Українки й інших українських громадських та політичних діячів початку ХХ ст., а також авторські публікації Антона Яковича в часописі *«Вільна Україна»* [9; 10; 20; 22; 36; 37]. Певний фактичний матеріал міститься й у працях, присвячених дослідженню історії розвитку видавничої справи в Україні [12; 14; 15].

Отже, існуючі біографії А. Шабленка носять виразний літературознавчий характер, а наротив пострадянського періоду звертається лише до фрагментарних свідчень з його життя, які стосуються саме видавничої діяльності. Потреба комплексного дослідження художньо-творчої, видавничої та громадсько-політичної діяльності А. Шабленка й надалі залишається актуальною для вітчизняної науки та визначає мету даної біографічної розвідки - якнайширше розкрити зміст його громадської та письменницької граней життя. Впевнені, що дана публікація посприє популяризації імені Антона Шабленка серед дослідників розвитку вітчизняної преси та літератури.

Майбутній письменник-робітник народився 29 січня 1872 р. (за новим стилем) у передмісті Сум - Свищах в родині колишнього державного

селянина Якова Трохимовича і селянки Оксани Луківни Шабло (письменник пізніше змінив своє прізвище на більш виразну українську форму Шабленко, з яким і став відомим в літературному та політичному середовищі). Окрім Антона батьки мали ще двох дітей - синів Никифора та Георгія. Яків Трохимович мав невеликий клапчик землі, якого не вистачало для того, щоб прогодувати свою велику сім'ю, тому в додаток до землеробства він займався столярюванням [23, с. 45; 26; 29].

Про дитячі роки життя Антона Шабленка відомо мало. Припустимо, грамотою він оволодів у Засумському земському училищі. Батько помер рано, а тому Антону доводилося працювати в навколишніх поміщицьких економіях, столярювати, а також деякий час числитися розсильним при сумському купцеві Дмитрі Суханові [23, с. 45; 26].

У шістнадцять років хлопець переїхав до Харкова, де влаштувався слюсарем на паровозному заводі. Своїми враженнями від життя заводу він поділився в одному з оповідань: *«Механічна майстерня гулом гула від безлічі різноманітних машин, станків, котрі разом, наче по наказу якоїсь вищої таємної сили, крутились, совались, наповнюючи страшенним шумом жарке повітря майстерні, пройняте горілим маслом і димом. Дрібно стукотіли слюсарські молотки, верещали стругальні різакі, скиглили терпуги, сичало, мов роздратовані гадюки, приводне реміння, повзучи вгору під саму стелю»*. Але приголомшений майже фантастичною для нього, вчорашнього мешканця провінційних Сум, картиною, він швидко відкинув свої романтичні уявлення про розвивальну творчу працю робітника заводу: *«люди тут, яко люде, мали дуже мале значення. Робила все машина. Машина свердлила, різала залізо завтовшки в добру дриветню, а люде тільки помагали їй - були її прислужниками, її рабами...»* [40, с. 5, 7]. А ще він бачив і відчував на собі підривну важку заводську працю, нестерпні страждання і безпросвітність робочої людини, її готовність все стерпіти перед страхом безробіття та безпорадності.

Кінець XIX ст. - час піднесення робітничого руху, популяризації соціалістичних ідей, гуртування навколо визвольних завдань демократичних сил. У цьому про це і Харків не був виключенням. А. Шабленко, тяжке ро боче життя якого підштовхнуло до пошуку правди в соціалізмі, брав участь у заводських сходках, діяльності конспіративних гуртків, і навіть був одним із організаторів страйків. Водночас займався самоосвітою - вивчав революційну літературу, захоплювався читанням класичних і сучасних художніх творів [33].

Ще за дитинства улюбленим автором Антона Шабленка став Тарас Шевченко. Вплив шевченківського *«Кобзаря»* і ті накопичені в душі почуття, які просилися на волю, примусили юнака взяти перо й зайнятися літературою. Публічним дебютом молодого автора як раз став вірш *«До Шевченка»*, опублікований 1893 р. у львівському журналі *«Зоря»* [23, с. 46]. Дещо згодом він присвятив Шевченку ще один вірш під назвою *«Кобза»*. *«До Шевченка»* не був першим відомим поетичним етюдом А. Шабленка. За рік до цього *«в стіл»* він написав вірш *«Збір до нічліжного приюту»* (1892 р.), присвячений тим, *«кому доля не стала годить»*, і де автор картав *«народолюбців»* і *«благодійників»* з числа заможних кіл суспільства, які підпорядковувалися *«палатам й сенатам»*, за бездіяльність в реальній, а не показовій справі допомоги бідним [1, с. 365-367].

Першим прозаїчним твором автора стало оповідання «Доля наплювала» (1895 р.). В ньому йде мова про обдарованого співака Михайла Моргуна, якого знівечила жорстока дійсність. Із його розповіді про своє життя читач дізнається про лицемірство багатіїв, які висловлювали своє співчуття знедоленим, а насправді нехтували їхніми життєвими інтересами. Прототипом одного з таких персонажів на ім'я Сухарєв міг бути сумський купець і цукрозаводчик Дмитро Суханов, у якого неповнолітнім наймитом був Шабленко [24, с. 62-63]. Продовженням прозаїчних проб були написані не пізніше кінця 1897 р. оповідання «Ліхтарник» та «Під Великдень», рукописи яких на початку наступного року молодий письменник надіслав до Київського цензурного комітету. Героєм першого твору є ліхтарник Марко, який, опинившись у вкрай тяжких соціальних умовах, почав шукати вихід в пияцтві. Атмосфера твору підштовхує читача до думки про необхідність повалення політичного ладу, неспроможного забезпечити умови для повноцінного життя нижчого прошарку суспільства. У другому оповіданні йдеться про несправедливо ув'язненого чоловіка Микиту, який загинув у християнське Великодне свято, наважившись утекти з в'язниці. Трагічного звучання надає оповіді різкий контраст між горем дружини вбитого й хвалебно-величальними одами церкви на тлі релігійного свята [24, с. 64-65].

Наприкінці лютого губернський секретар і Тучапський, на якого було покладено рецензування обох творів, написав висновок, у якому оповідання «Ліхтарник» допускалося до друку, а «Під Великдень» - підлягало забороні. У доповіді від 23 лютого 1898 р. він обґрунтував своє рішення тим, що другий твір *«призначений для читання простолюду, оповідання це, якщо, з одного боку, викличе співчуття до невинно засудженого арештанта, то, з другого боку, збудить ненависть до осіб, які засудили його неправильно і таким чином [...] сприяли його загибелі»*. Висновки цензора були підтримані головним управлінням у справах друку [23, с. 46; 24, с. 64].

Оповідання «Ліхтарник» вийшло окремою книжечкою в Харкові у тому ж 1898 р. за сприяння українського громадсько-політичного діяча Г. Хоткевича [24, с. 63]. Воно не залишилося непоміченим серед читацької аудиторії. Зокрема, вже у наступному році інформацію про нього було вміщено у «Літературно-науковому віснику» в рубриці «Хроніка і бібліографія». Ще одну ґрунтовну характеристику на твір у 1901 р. в газеті «Кубанські обласні відомості» опублікував кубанський письменник та громадський діяч І. Ротар [38, с. 123; 39].

Так Антон Шабленко увійшов у коло революційно-демократичних письменників, на вищому щаблі якого вже майоріли імена Лесі Українки, І. Франка, М. Коцюбинського, М. Павлика, І. Грабовського. Й одночасно він опинився на першому гребені хвилі робітничої поезії, що стала унікальним явищем на рубежі XIX-XX століть. *«З Шабленком, власне, - писав М. Рильський, - увійшла в нашу поезію робітнича тематика»* [32, с. 284]. Поети-робітники цінувалися сучасниками за правдиве висвітлення психології та настроїв пролетаріату, актуальних для робітничого класу питань. У перших творах А. Шабленка, не дивлячись на недосконалість художньої форми, стилістичну простоту, відбивалися кращі визначальні риси вітчизняної реалістичної літератури - психологізм, гостра аналітичність і спостережливість,

емоційність, звернення до символічних образів, пошук відповідей на буттєві питання, розкриття колізії *«людина - суспільство»*, оптимізм й оспівування боротьби. Поступово творчість А. Шабленка, у якій головним героєм переважно виступав робітник-борець, збагачувалася як ідейно, так і художньо.

1898 р. почався новий петербурзький період життя письменника. До столиці Антон Якович перебрався, рятуючись від переслідувань за організацію страйку в Харкові. У Петербурзі він спочатку працював на різних заводах, а згодом змінив синю блузу на білий комірець - влаштувався на роботу в бухгалтерію Невського суднобудівного заводу. Поряд із тим А. Шабленко не полишав літературну й громадську діяльність. Зокрема, приймав участь у культурно-освітніх заходах, які влаштовувалися петербурзькими українцями, - робив доповіді на українську тематику, декламував поетичні твори на щорічних шевченківських вечорах. Участь у цих заходах дала йому нагоду познайомитися та налагодити стійкі контакти з багатьма провідними українськими культурними й громадсько-політичними діячами, які мешкали на той час в Петербурзі [26; 34, с. 48].

Продовженням літературної діяльності А. Шабленка став вихід у 1900 р. українською мовою першої збірки його творів *«Нова хатина»*, до якої увійшли вісім віршів (*«Збір до ночліжного приюту»*, *«У мене іноді питають»*, *«Коли жити тобі остогидло зовсім»*, *«Т. Щоголевій-Тогобочній»*, *«В гошпиталі»*, *«Кобза»*, диптих *«Весна»*), написаних переважно ще у Харкові, а також оповідання *«Доля наплювала»*. Серед поетичних творів, вміщених до збірки, були вірші *«В гошпиталі»* та *«Збір до нічліжного приюту»*, у яких з авторським співчуттям реалістично зображується побут найнижчих соціальних верств. На увагу заслуговує двовірш *«Весна»*, в якому післязимова пора року виступає символом оновлення, розквіту нових соціальних сил. У той же час старий світ порівнюється із гнилим льохом. З метою посилення емоційного впливу на читача лірик звернувся до колізії шевченківського контрасту розквітлої природи й убогості поневоленого люду, що лишає ниву-матір і йде на заробітки [19, с. 705; 23, с. 47; 31].

Збірка *«Нова хатина»* підводила ризику під першим, висхідним і незрілим етапом творчості А. Шабленка. Прагнення поета до нового, кращого життя було виражене вже у самій назві збірки. У вміщених у ній віршах ще не було ані заклику до боротьби, ані її ілюстрації. Вони були проникнуті сумом і печаллю за долею селянина-жебрака й оплакуванням важкої праці робітника, які автор протиставляв заможному життю панівних класів. Молодий письменник нібито намагався докричатись до усього світу, голосно і виразно продемонструвати усю суть, сам факт злиденного життя того середовища, з якого сам походив і виріс. Болісне співчуття визискуваним - от головний лейтмотив ранньої творчості А. Шабленка.

Збірка відразу була помічена як читачами, так і критикою. Молодий харківський драматург і поет Гнат Хоткевич у *«Літературно-науковому віснику»* опублікував відозву на збірку, у якій висловив радість з приводу того, що в літературу вступають не тільки *«фахові, дипломовані, премійовані і патентовані»*, а й *«знедолені і висміяні долею»*. Про враження від збірки він коротко відгукнувся так: *«В кожного, хто не завмер душею, відізвуться чуття на голос поета»*. Самому А. Шабленку митець бажав *«дальшої праці»*

над собою, щоб поширювались горизонти перед його розумовим зором і щоб він міг співати... про все, що чіпає і ворушить душу чоловіку» [37, с. 68-75].

У Петербурзі в Антона Яковича з'явилися нові можливості для вдосконалення літературного хисту, для інтелектуального і творчого розвитку, адже Петербург на початку ХХ ст. був не лише адміністративним центром країни, але й зосередженням її найкращих літературних сил, які були і носіями вагомому здобутку російського письменництва ХІХ ст., і водночас джерелом та каталізатором нових віянь і напрямів роботи *«працівників пера»*. За порадою і наукою поет-робітник звернувся до російського письменника Максима Горького, який утвердився в очах громадськості як оспівувач робітничої долі, виважений і послідовний захисник людини праці, провідник соціалістичних ідей в художній літературі. М. Горький тоді був не тільки взірцем для пролетарських письменників, але й активним поширювачем творів молодих прогресивних літераторів, їх критиком та наставником, а очолюваний ним літературний відділ журналу *«Жизнь»* (видавався з 1897 р.) - художнім рупором робітника та радикального інтелігента.

А. Шабленко відіслав російському письменникові деякі свої вірші. Максим Горький доброзичливо віднісся до маловідомого поета. Відверто радіючи *«своєму братові, робітнику, схильному до писання віршів»*, він, усе ж, виніс поету-початківцю вирок: *«Віршем Ви поки не володієте»*. Досвідчений письменник наполегливо рекомендував йому спробувати сили передусім у прозі. При цьому дав пораду писати *«коротше, стисліше, про найголовніше й так, щоб усе в читача, як цвях у дерево, врізалось»*. Нові твори Горький радив надсилати до редакції очолюваного ним журналу *«Жизнь»* [7, с. 114-115, 148-149].

У Антона Яковича ще в Харкові по свіжих слідах споминів і образів робітничих виступів визрів намір написати твір про страйк. Свій задум у 1901 р. він здійснив у вигляді оповідання *«За півдня»* (сам А. Шабленко оцінював свій твір як нарис). У ньому письменник передав, за словами цензора, *«весь жах фабричного побуту в цілому ряді його найголовніших моментів»*, водночас показав різні, підчас незримі чи сховані від першого погляду підвалини функціонування великого підприємства [23, с. 49]. Читач слідом за головним героєм Миколкою, хлопчиком, що вперше ступив у майстерню, холодіє від опису величезних, гучних цехів, відчуває на собі сверблячий ненависний погляд *«жидомора»*-майстра Дмитра Марковича, є присутнім на принизливому медичному огляді, чує під час коротких відпочинків розмови робітників, у яких відчувається, за цитатою з листа Максима Горького до автора, *«як страждає наш брат, як трудно йому знайти дорогу до світла, як він хоче щастя, радості, хорошого життя і як змушений падати у бруд»* [7, с. 148-149]. А. Шабленко вмістив в оповідання думки робочої людини стосовно її ставлення до влади, показав, що слід зробити задля добробуту всього свого класу. Тим самим письменник прагнув підняти тисячі таких як він до боротьби, розкрити великі потенційні сили робітництва, надихнути його на високі цілі. Ще однією новою і важливою рисою творчості А. Шабленка, яка свідчила про зростання його літературного хисту і яка яскраво проявилася в *«За півдня»*, було прагнення розкрити внутрішній світ героїв. Для цього автор звертався не лише до

малювання їхнього психологічного портрету, але й до «пейзажних зарисовок», як назвала В. Олійник символічні образи в творі, що повинні були відтінити настрої та спрямованість персонажів, узагальнювати атмосферу дійства. Зокрема, в «За півдня» таким елементом є сонце, що в першій частині твору слугує неусвідомленою ідеєю волі («робітники-раби наче почували сей невідомий поклик сонця, іноді з жадобою поглядали на його золоте, ясне проміння і тяглися до нього думками, тяглися душою, тяглися всією своєю істотою, всім почуттям»), а в третій - «вогняним» (читай - червоним. - Авт.) знаменом боротьби («південне сонце пекло гаряче, нещадно, наче бажало передати увесь свій вогонь купці сих скривджених, збентежених людей, щоб вони, натхненні тим святим вогнем, піднесли духом, воскресли і заговорили з своїми гнітителями так, як повинно говорити живим») [40, с. 8, 16-17]. В цьому творі А. Шабленко вмістив й інший символ - заводський гудок, який освідчує інсайт в думках героїв, уособлює їхнє прагнення боротися, надію на прийдешній щасливий день [24, с. 66].

А. Шабленко вводить у свій твір популярний у пролетарській літературі образ нового героя. «Новий герой - це вже не одинак-протестант, [...] і не жертва обставин, а борець за соціальне й національне визволення свого народу, який добре знає, чого хоче» [17, с. 77]. Стисло і виразно показує автор Цурка, організатора мітингу та страйку, справжнього лідера-робітника, словами якого живе і палає маса: «Його молодий і гучний голос линув гордо і власно і, хвилюючись, в гарячому повітрі, плавав над тисячами голів, електризуючи увесь гурт людей» [40, с. 16]. В. Олійник в душі радянської літературної критики відзначила, що сила і привабливість цього образу проявлена «в його соціальній активності, нерозривних зв'язках з робітничим колективом, у глибокій людяності, палкому співчутті до долі трудового народу» [24, с. 67]. Звичайно, сучасний читач буде менш пасіонарно сприймати образ Цурка і скоріше роздивиться в ньому не стільки ідейно правильного пролетарія, а лідера маси й оратора, людину, що вміє брати на себе відповідальність і ризикувати. Власне і жанрові особливості оповідання А. Шабленка - слідство правок М. Горького, який поліпшив стиль твору і скоротив «непотрібні довготи» - як фрагментарність зображення, ущільненість часу дії, лаконізм діалогів, швидкість дії, передбачають стисле і зрозуміле донесення головної думки. Власне, як і напучував українського письменника М. Горький: «пишіть коротше, стисліше, про найсуттєвіше і так, щоб все в читача, як цвях в дерево впиалось», «пишіть коротше і ретельно підбирайте слова» [21].

Дане листування викриває особливості роботи А. Шабленка над прозовими і деякими поетичними творами. Частина з них він спочатку писав російською мовою (власне, з російськомовним рукописом і працював М. Горький), а потім за потреби перекладав сам або за допомогою інших осіб українською. Зокрема, харківський дослідник Т. Бахмет винайшов інформацію про те, що перекладами і друком творів «хоткевичевого друга» деякий час займалася Х. Алчевська [3, с. 169]. Тож в повній мірі самостійним автором Антон Якович не був і потребував кураторства більш інтелігентних та компетентних колег з письменницького цеху. Давали взнаки недостатній рівень освіти і правильної фахової підготовки.

Тим не менш, особисте начало шабленківських творів було вагомішим за поради досвідчених авторів, що схвально помітив М. Горький: *«в прозі Ви виявили і спостережливість і багато серця. Багато серця - найкращий засіб добре писати. Я дуже радий, що я, робітник, можу сказати Вам, робітникамі - пишіть!»* [21].

«За півдня» став переломним етапом у творчості А. Шабленка. Цей та наступні його твори відзначаються соціальною гостротою, нагадуючи деякими рисами агітаційну політичну літературу, - їх наповнюють вже не співчуття і жаль, а віра в міць бунтарської людини, впевненість в її широких організаторських та перетворюючих здібностях. Максим Горький взявся надрукувати «За півдня» в «Жизни», але не встиг - у 1901 р. уряд закрив небезпечний для імперського ладу журнал, а його редакторів кинув за ґрати [7, с. 148; 35, с. 653].

Новим витком творчості А. Шабленка стала Перша російська революція, коли, за його словами, *«стрепенувся чоловік, розігнув свою спину, зігну мимохідь, підняв голову, і полетіло шкереберть все, що до того часу володіло ним, панувало над ним»*. Революція 1905-1907 рр. - пік творчої та громадської активності сум'янина; він багато писав, приймав безпосередню участь в антиурядових виступах. Знаковим для революції став його вірш «Ранок», у якому він проводив історичні паралелі між козаками та робітниками, яким відтепер випала місія зламати старий світ:

*Е, братерство, шкода!... не воскресне козак,
Не постане за кращую долю,
Його місце зайняв робітник-неборак,
Він згартує всесвітню волю* [1, с. 370].

Радянський літературознавець О. Бабишкін оцінив цей вірш як вірно проведений аналіз політичної ситуації в країні, де в авангарді супротиву самодержав'ю стояв робочий клас - провідна сила революції [2, с. 116]. На цей факт звертали увагу й інші дослідники творчості А. Шабленка [19, с. 705; 23, с. 49].

Проголошення Маніфестом 17 жовтня громадянських свобод у Російській імперії відкрило широкі перспективи перед демократично налаштованою інтелігенцією, передусім, у царині публіцистики. На засіданні Петербурзького видавничого товариства Антон Якович виступив із критикою на його адресу через те, що, не дивлячись на сприятливі суспільно-політичні обставини, воно не вжило заходів з організації видання в столиці україномовної газети. У своєму виступі він наголосив, що не варто зволікати з вирішенням цього важливого для українського народу питання [22, с. 272-273].

Не гаючи часу, вже 4 листопада 1905 р. А. Шабленко повідомив Головне управління у справах друку про намір з початку наступного року видавати у Санкт-Петербурзі журнал «Україна». Однак дозволу на це йому отримати так і не вдалось. Перша невдача не завадила Антону Яковичу 23 листопада 1905 р. подати ще одну заяву, цього разу на ім'я міністра внутрішніх справ П. Дурново, про плани з 1 січня 1906 р. видавати у столиці українською мовою «політично-літературно-науковий місячник» соціал-демократичного спрямування «Вільна Україна». Дозвіл було отримано, після чого розпочалась активна робота з підготовки перших номерів видання [14, с. 186-187]. А. Шабленко адресно розсилав повідомлення про створення нового

українського часопису та запрошення до співробітництва. Постійними співробітниками журналу погодилися стати відомі українські літератори М. Вороний, В. Винниченко, М. Коцюбинський, Леся Українка, В. Стефаник. Фінансування журналу здійснювалося, головним чином, за рахунок власних коштів його редактора А. Шабленка, а також українського політичного діяча з Кубані Л. Бича. Співредактором *«Вільної України»* став публіцист І. Личко. В оголошенні, вміщеному в 33 числі *«Літературно-наукового вісника»* (1906 р.), була вказана адреса редакції (*«Катерининський канал, двері 79, помешканне 36»*) і адреса її редактора (*«Невський, 139, помешканне 60»*). Передбачалася річна та піврічна переплата часопису (3 і 1,8 руб. відповідно), для іноземних адресатів - 5 руб. Переплатити журнал можна було за чотирма адресами в Петербурзі, а також у Києві, Харкові та Катеринодарі [4; 5; 14, с. 187; 22, с. 312].

Перші два спарені номери *«Вільної України»* побачили світ у лютому 1906 р. Програму журналу у вступній редакційній статті було визначено так: *«Ми освітимо жорстокий визиск капіталістами робітників, визиск, який панує в усіх країнах, що вийшли на шлях капіталістичного розвою. Освітимо протилежність інтересів буржуазії і пролетаріату. Покажемо неминучість класової боротьби, котра мусить закінчитися революційним переходом фабрик, заводів, земель у розпорядок працюючих мас»* [27]. Популярність цих гасел, обстоювання інтересів українців та українського робітничого прошарку суспільства сприяли тому, що на одному із засідань ЦК УСДРП було прийняте рішення перетворити *«Вільну Україну»* на центральний друкований орган українських соціал-демократів. Потреба в цьому обумовлювалася тим, що Петербурзька організація УСДРП була найчисельнішою поза межами України на території Російської імперії й потребувала власного друкованого органу для пропагування своїх політичних цілей. З цією метою редагування журналу поступово перейшло до рук лідерів УСДРП М. Порша та С. Петлюри, а також ще одного активного діяча соціал-демократичної партії П. Понятенка [14, с. 188].

Вже розпочинаючи з третього числа журнал набув виразного партійного спрямування, а у зверненні редакції до читачів повідомлялося, що віднині *«наш журнал стає виразником інтересів робітничої класи. Всі питання сучасної дійсності він буде освітлювати ідеологією цієї класи»*. Про перетворення журналу на партійний орган свідчить також відмова друкувати на його сторінках статті Д. Дорошенка, якого українські соціал-демократи у той час звинуватили в співпраці *«з буржуазною пресою»* [12, с. 78].

У журналі діяв відділ хроніки та внутрішнього огляду; увага приділялася висвітленню подій закордонного життя, друкувалися статті на актуальні суспільно-політичні теми. Зокрема, в першому ж номері журналу було опубліковано огляди П. Стебницького (псевдонім П. Смуток) *«Краєва автономія України»* та К. Арабажина (криптонім К. Не-я) *«Дещо про націоналізм та соціалізм»*, які містили різні погляди на вирішення національного питання в Україні. Зокрема, П. Стебницький у своїй статті неодноразово назвав майбутні автономні утворення *«країнами»*. Така постановка питання спричинила полеміку з даного приводу в наступних номерах журналу з російськими соціал-демократами, які звинуватили УСДРП

в «буржуазному націоналізмі». Врешті-решт, редакція журналу в особі М. Порша (криптонім М. П.) у статті *«Автономія України в світлі «соціал-демократичної» критики»* відмежувалася від викладених у попередніх публікаціях поглядів на українську автономію. Поряд із тим, автор публікації поставив питання про вироблення юридичних гарантій для вільного культурного, економічного і політичного розвитку націй, які були включені до складу Російської імперії. Домагання автономії України він гармонійно пов'язав із розвитком її продуктивних сил. Неабиякий інтерес серед читачів викликали й публікації Л. Бича *«Революція і органи самоуправи»*, І. Стешенка *«Український національно-громадський рух і 1905 рік»* та інші [6, с. 94; 12, с. 70; 14, с. 187-188]. Важливий інтерес для сучасних дослідників партійної системи України початку ХХ ст. представляє стаття А. Жука (криптонім А. І.) *«Нова партія»*, яка є чи не єдиною публічною критикою програми Української селянської партії в період Першої російської революції [13]. У *«Вільній Україні»* рецензії на марксистських авторів писав С. Петлюра, у тому числі на брошуру В. Леніна *«Перемога кадетів і завдання робочої партії»*, автора якої український дописувач оцінив як *«консеквентного революціонера, що вірно оцінює сучасний момент»* та рекомендував її читачам *«Вільної України»* [25].

Підсумовуючи здобутки видавців журналу у висвітленні питань суспільно-політичного життя, Д. Дорошенко зазначав: *«Заслугою молодих публіцистів «Вільної України» бул о те, що вони порушили справу автономії України, уgruntованої на соціально-економічних потребах українських робочих мас, вясняючи національне питання в програмі й тактиці соціал-демократії»*. У той же час він наголошував, що слабким місцем удіяльності редакційного колективу часопису була невиправдана полеміка на його сторінках з представниками інших українських політичних сил, яка часто зумовлювалася зведенням особистих рахунків [10, с. 8].

З об'єктивною критикою публіцистики *«Вільної України»* виступив й І. Франко. В цілому позитивно оцінюючи матеріали, вміщені у журналі, він не поділяв позицій деяких соціал-демократів, які на його сторінках критикували здобутки західної цивілізації, звинувачуючи капіталістичний лад у всіх бідах тогочасного суспільства. Публіцист зазначив, що більшість надрукованих у *«Вільній Україні»* статей були занадто складними для розуміння пересічних читачів. Це підштовхнуло його до висновку, що до видання даного журналу українські соціал-демократи приступили непідготовленими. Видавців часопису І. Франко закликав бути, в першу чергу, українцями, а вже потім - соціал-демократами. Також він звертав увагу на доцільність перетворення цього друкованого органу із партійного на загальнонаціональний [36].

Окрім статей на соціально-політичну тематику у *«Вільній Україні»* значне місце посідала літературна частина - поетичні добірки та проза. В журналі друкувалися твори М. Чернявського, Х. Алчевської, В. Стефаніка, О. Кобилянської, Олександра Олеса, В. Винниченка та інших українських письменників. Співпрацювала з новим часописом і Леся Українка. Зокрема, на сторінках *«Вільної України»* було вперше надруковано її поему *«Одно слово»*, а також вміщено цикл віршів *«Єгипетські барельєфи»* (*«Єгипетські*

фантазії»), «Ізраїль в Єгипті», «Напис в руїні». А. Шабленко також звернувся до поетеси з проханням надіслати для друку в журналі її переклад п'єси Гауптмана «Ткачі». Щоправда, з невідомих причин цей твір так і не з'явився у «Вільній Україні». Можливо, на заваді цьому став наказ про заборону журналу, виданий невдовзі владними органами [20, с. 158, 523].

Свої публікації у «Вільній Україні» вміщував і А. Шабленко, підписуючи їх криптонімом «Ш.» [8, с. 550]. У четвертому номері журналу він уперше опублікував і свій твір «За півдня». Водночас оповідання вийшло окремою брошурою. Однак постановою Петербурзького комітету в справах друку від 26 квітня 1906 р. цей твір було визнано «злочинним». Розгляд судової справи з цього питання затягнувся на роки. У відношенні цензурного комітету до прокурора Петербурзької судової палати від 1 грудня 1909 р. вказувалося, що в цьому творі зображено «весь жах фабричного побуту в цілому ряді його найголовніших моментів». Як наслідок, Петербурзький комітет у справах друку прийняв рішення про накладення арешту на видання, мотивуючи це тим, що «зміст оповідання спрямований на розпалювання ворожнечі робітників до своїх хазяїв». У зв'язку із цим цензурний комітет звернувся до прокурора Петербурзької судової палати з пропозицією порушити судове переслідування проти автора оповідання [17, с. 75; 23, с. 50; 35, с. 653].

Не минула царська цензура й «Вільної України». Показовим є той факт, що протягом п'яти місяців із шести випусків часопису половина (третій, а також спарені п'ятий і шостий номери) за рішенням цензурних органів були конфісковані й знищені. У червні 1906 р. журнал був остаточно заборонений. Зі сторінок щоденної київської газети «Громадська думка» редакція «Вільної України» змушена була звернутися до своїх читачів із наступними словами: «Дякуючи тяжким репресіям «ліберального» міністерства п. Столипіна проти вільного, незалежного слова друкарського... [редакція] не має можливості випускати в світ у свій час чергових чисел журналу». У своєму зверненні редакційний колектив місячника висловив сподівання на поновлення видання в майбутньому [12, с. 70].

Намагаючись поновити легальне українське видавництво в столиці, А. Шабленко у травні 1906 р. здійснив спробу заснувати ще одне україномовне видання - літературно-сатиричний журнал «Цін» (планувалося видавати двічі на місяць). Проте дозволу на його видання отримати не вдалося [14, с. 188]. Трохи згодом А. Шабленко увійшов до складу редакційної колегії нового органу УСДРП - газети «Наша Дума», перший номер якого побачив світ 22 березня 1907 р. Газета мала виходити двічі на тиждень. Однак уже після виходу другого номеру її було заборонено. Завдяки зусиллям А. Шабленка вдалося уникнути конфіскації поліцією обох номерів видання. Як згадував пізніше редактор «Нашої Думи» Д. Донцов, А. Шабленку доводилося часто навіть ночувати у друкарні, завдяки чому йому вдавалося так «витранспортувати «Нашу Думу» на провінцію, що коли поліція приходила конфісковувати [тираж] до друкарні, вона вже не знаходила там ні «Нашої Думи», ні тов. Ш-ка» [15, с. 80]. Невдача спіткала А. Шабленка і в чисто літературному редагуванні. У травні 1907 р. він зголосився укомплектувати український збірник белетристики для нової

петербурзької видавничої спілки. З проханням про дозвіл перекладу на російську мову ряду творів, в тому числі повісті «*Великий шум*», він звернувся до І. Франка. Однак наступні події перервали і цей намір: після закриття «*Нашої Думи*» проти її редакторів було розпочато судові переслідування за звинуваченнями в революційній діяльності. За вироком Петербурзької судової палати А. Шабленко був засуджений на рік ув'язнення в Петропавлівській фортеці, через що письменникові прийшлося піти у заслля.

Перебування на нелегальному становищі, проте, не заважало йому продовжувати літературну діяльність. Наприклад, саме в цей час побачив світ вірш «*Шахтарі*» (1910), просякнутий оптимістичним світосприйняттям і вірою в щасливе майбутнє людей-трударів. Художнім відображенням злободенних проблем сучасності стали також нові твори «*Русалчина смерть*», «*Я хотів необмежене обняти*», «*І я, і ти - обоє знаєм*», «*На волі*» та ін. Зі зрозумілих причин, переважна більшість із них підписувалися псевдонімами [23, с. 52-53]. Цілий ряд кореспонденцій та поезії А. Шабленко в цей час публікувалися в провідних українських художньо-літературних збірниках - у журналах «*Українська хата*» та «*Літературно-Науковий Вісник*» [11, с. 3782].

Три з половиною роки А. Шабленку щастило уникати арешту. Він жив під чужим ім'ям, переховуючись то на території України, то на Кубані. Врешті-решт, 15 січня 1910 р. поліція випадково натрапила на його слід у Новоросійську. А. Шабленка було знову заарештовано та етапом доставлено до Петербурга. Рік і чотири місяці письменник очікував судового вироку у Виборзькій в'язниці, а після цього 29 квітня 1911 р. суд покарав його річним ув'язненням, яке він відбував у сумнозвісних «*Хрестах*» [18; 23, с. 52-53].

На свободу Антон Якович вийшов зі зламаним здоров'ям і без коштів на існування. Однак це не завадило йому відновити активну участь у діяльності українського гуртка петербурзьких соціал-демократів. Керівник гуртка О. Лотоцький у своїх спогадах писав, що А. Шабленко на його засіданнях виступав із доповідями про життя українців на Кубані. Ймовірно, це були враження письменника, які він здобув під час перебування на нелегальному становищі у цьому регіоні напередодні свого арешту [22, с. 324].

У 1913 р. А. Шабленко відвідав Суми, де жили його мати і брат Георгій. Сумський журналіст Г. Петров у 1960-х роках відшукав єдину відому на сьогодні фотографію Антона Яковича з членами родини [29; 30]. Повернувшись до Петербургу, А. Шабленко працював офісним співробітником: в 1913-1915 рр. в конторі Бубелло, в 1915-1917 рр. у конторі Малоохтенського товариства взаємного кредиту [23, с. 53].

Незважаючи на обмеженість інформації про даний період життя письменника, можна стверджувати, що проблеми зі здоров'ям не змусили його покинути літературну працю. У цей період ним були написані поетичні твори «*Ви ще пізнаєте...*», новий варіант вірша «*Коли жити тобі остогидло зовсім...*» (датований 1914 р.) та інші. Публікувалися вони на сторінках одеського збірника «*Вінок Шевченкові*» (1912 р.) та інших видань [23, с. 53].

Після Жовтневого перевороту А. Шабленко короткий час працював у Петроградському комітеті продовольства і органах народної освіти. Під час громадянської війни був агітатором при Народному комісаріаті національностей,

а згодом - співробітником єдиного у 1918-1919 рр. українського радянського журналу «Вісник Українського відділу Народного комісаріату справ національностей», який видавався в Москві, а потім нелегально поширювався в Україні. На його сторінках містилися повідомлення з фронтів, новини міжнародного та російського життя, агітаційні матеріали, спрямовані проти німецьких окупантів і українських урядів. Журнал мав також літературну сторінку, де друкувались твори радянських письменників і світові шедеври, що повинні були так чи інакше справляти певне пропагандистське враження, заохочувати до боротьби проти капіталу. Саме задля цього редакція вирішила у сьомому, восьмому і дев'ятому номерах журналу, незважаючи на економію інших матеріалів, надрукувати оповідання А. Шабленка «За півдня», започаткувавши з нього публікації художньої прози в українській радянській періодиці [26; 28].

Протягом 1917-1925 рр. А. Шабленко обіймав різні посади у комісії Петроградського міського самоврядування, у Петроградському продовольчому комітеті, Петроградській комуні, губернському відділі комунального господарства, Волховбуді і Петроградському лісопильному заводі ім. Халтуріна. У той же час, з 1919 по 1923 рр., після закінчення Петроградського інституту вищих комерційних знань, А. Шабленко працював викладачем бухгалтерської справи та комерційних предметів у 5-й вечірній фабрично-заводській рахівничій школі Невського району Петрограда. У зрілому віці влаштувалося й особисте життя письменника. 1920 р. він одружився, а влітку наступного року в нього народився син Юрій [23, с. 53-54].

Літературної праці А. Шабленко також не полишав. Зокрема, він став одним з найбільш активних членів Спілки селянських письменників України «Плуг», яку було засновано в Харкові у 1922 р. [11, с. 3782]. Протягом 1920-х років в українських журналах і окремими збірками продовжували виходити твори, написані за часів харківського та петербурзького періодів його життя, громадянської війни тощо. Оповідання А. Шабленка «За півдня» стало хрестоматійним і було включене до підручників з української літератури для робітфаку. Його перу належать також переклади з німецької на українську мову п'єс «Затоплений дзвін» Г. Гауптмана, «Уріель Акоста» К. Гудцова та ін. [23, с. 53].

Починаючи з 1923 р. письменник часто хворів; у жовтні 1925 р. вимушений був вийти на пенсію. Помер Антон Якович Шабленко 24 травня 1930 р. у Ленінграді, де й був похований.

Доволі різноманітною є оцінка у вітчизняному літературознавстві та краєзнавстві літературного доробку А. Шабленка. В радянський період його творчість, як правило, знаходила позитивні відгуки і була позбавлена критичних зауважень. Зокрема, сумський краєзнавець П. Сапухін охарактеризував її наступним чинмо: «Невеликим був літературний доробок Антона Яковича Шабленка. Але в його віршах, як і в прозі, вперше в українській літературі щиро і пристрасно пролунав голос робітника, повний гніву й ненависті до жахливого царства гноблення і напоєний сонячною вірою в торжество перемоги пролетарів. В ім'я цього працював, боровся і творив А. Я. Шабленко. За це йому наша шана» [33]. «Заспівувач української радянської поезії», «перший поет-робітник», «симпатична постать письменника-робітника», «зачинатель пролетарської

літератури на Україні» - такими епітетами нагороджували А. Шабленка радянські дослідники творчості письменника. Більш виважену характеристику йому дав М. Рильський: «Вірші його напоєні гострою ненавистю до визискувачів і гнобителів, це справді голос робітника. Не мав цей голос великої поетичної сили, але щирістю своєю він не може не хвилювати» [32, с. 284]. За межами радянської літературної традиції відгуки на літературний доробок були зовсім полярними. Окрім схвальної цитованої вище відозви Г. Хоткевича, даної А. Шабленку, вочевидь, більше авансом, враховуючи його тяжкий шлях до творчості, існувала куди більш сувора критика ранніх творів сум'янина. Зокрема, український письменник та етнограф В. Горленко в листі до Б. Грінченка, описуючи Шевченківський вечір в Петербурзі, який проходив 11 березня 1901 р., вірші «якогось Шабленка» згадував як щось «дійсно жахливе» [34, с. 215]. Із запереченням належності А. Шабленка та інших перших українських поетів-робітників до плеяди «активного заgonу передових літераторів», надмірно «фаворизованих радянським літературознавством» виступив сучасний літературознавець В. Погребенник: сум'янин в своїй творчості переважно не виходив за «пересічні рівні й традиціоналістську манеру письма». Збірник «Нова хатина», на його переконання, «нічим особливим не вирізняється». Проте, відмітив позитивний вплив шевченківського слова на лірику А. Шабленка у відображенні поетики веснянок і зверненні до фольклорних та власних «народних» образів у дві вірші «Весна» [31]. Відмітимо, що співставлення полярних зауважень може стати відправною точкою для оновлення погляду сучасних літературознавців на творчий доробок А. Шабленка, означення місця сум'янина в українській реалістичній соціальній літературі.

Нині життя та творчість А. Шабленка представляє інтерес не лише для літературознавців, а й для істориків, які вивчають розвиток української преси та українських політичних партій. Брак документальних свідчень не дає поки що достатньої інформації для деяких питань життєпису А. Шабленка: коли він вступив до лав РУП чи УСДРП, як склалися його відносини з лідерами українських соціал-демократів, що сприяло зміні А. Шабленком політичних переконань і підтримці ним більшовицької партії, скільки його творів та публікацій так і не побачили світ і ще чекають на свої відкриття. Пошук відповідей на ці питання, впевнені, відкриє нові цікаві грані біографії Антона Яковича, а разом з тим, допоможе краще зрозуміти епоху та українське політичне життя початку минулого століття.

1. Антологія української поезії в чотирьох томах. Т. II. / [Упоряд. М.Т. Рильський]. - К.: Держ. вид-во художньої літератури, 1957. - 426 с.

2. Бабишкін О. К. Боротьба за реалізм в українській літературі кінця XIX - початку XX ст. / Олег Кіндратович Бабишкін. - К.: Вид-во АН УРСР, 1961. - 179 с.

3. Бахмет Т. Б. Зниклі в імлі часу (у колі друзів Гната Хоткевича) / Т.Б. Бахмет // Краєзнавство. - 2003. - № 1-4. - С. 166-170.

4. Вільна Україна // Літературно-науковий вісник. - 1906. - № 33. - С. 396.

5. «Вільна Україна». Політично-літературно-науковий місячник // Вільна Україна. - 1906. - № 4. - С. 3.

6. Головченко В. Від «Самостійної України» до Союзу Визволення України. Нариси з історії української соціал-демократії початку XX ст. / Володимир Головченко. - Х.: Видавничо-

- поліграфічна фірма «Майдан», 1996. - 191 с.
7. *Горький М.* Собрание сочинений: в 30 т. / Максим Горький. - М.: Гослитиздат, 1954. - Т. 28: Письма, телеграммы, надписи. 1889-1906. - 592 с.
8. *Дей О. І.* Словник українських псевдонімів (XVI - XX ст.) / Олексій Іванович Дей. - К.: Наукова думка, 1969. - 560 с.
9. *Дорошенко Д.* Мої спомини про давнє-минуле (1901-1914 роки) / Дмитро Дорошенко. - Вінніпег, Манітоба: Видавнича спілка Тризуб, 1949. - 167 с.
10. *Дорошенко Д.* Україна в 1906 р. / Дмитро Дорошенко // Україна. - 1907. - Т. 1, кн. 1, ч. 2. - С. 1-29.
11. Енциклопедія українознавства. Словникова частина / Гол. ред. В. Кубійович. - Т. 10. - Париж, Нью-Йорк: Видавництво «Молоде життя», 1955. - 4015 с.
12. *Животко А.* Нариси історії української преси / Аркадій Животко. - Подєбради: б. в., 1937. - 112 с.
13. *Жук А. (А. І.)* Нова партія / А. Жук // Вільна Україна. - 1906. - № 4. - С. 47-49.
14. *Заводовський А.* Зародження та діяльність періодичних видань РУП-УСДРП на початку XX ст. / А. Заводовський // Проблеми історії України XIX - початку XX ст. - Вип. II. - К.: Ін-т історії України НАН України, 2001. - С. 180-201.
15. *Заводовський А. А.* Преса української соціал-демократії та українське питання в Російській імперії на початку XX ст.: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Анатолій Анатолійович Заводовський. - К., 2006. - 201 с.
16. Історія української літератури. У 2-х томах / [Редкол.: І.О. Дзевєрін (голова) та ін.]. - К.: Наукова думка, 1987. - Т. 1: Дожовтнева література. - 632 с.
17. *Калениченко Н. Л.* Українська література кінця XIX - початку XX ст. Напрями, течії / Ніна Луківна Калениченко. - К.: Наукова думка, 1983. - 255 с.
18. *Кривко Я.* Письменник-робітник А.Я. Шабленко / Яків Кривко // Ленінська правда. - 1960. - № 61. - С. 4.
19. *Курашова В. С. А. Я. Шабленко* / В.С. Курашова // Історія української літератури. Т. I: Дожовтнева література. - К.: Вид-во АН УРСР, 1955. - С. 704-706.
20. *Леся Українка.* Зібрання творів: у 12 т. / Леся Українка. - Т. 12. Листи (1903-1913). - К.: Наукова думка, 1979. - 696 с.
21. Листи нашому землякові // Вперед. - 1968. - № 37. - С. 4.
22. *Лотоцький О.* Сторінки минулого / Олександр Лотоцький. - Ч. II. - Б. м.: Видання української православної церкви в США, 1966. - 481 с.
23. *Олійник В.* До біографії А. Я. Шабленка (за невідомими архівними даними) / Віра Олійник // Радянське літературознавство. - 1975. - № 6. - С. 44-54.
24. *Олійник В.* Проза Антона Шабленка / Віра Олійник // Радянське літературознавство. - 1979. - № 2. - С. 62-68.
25. *Петлюра С. (С. П-ра)* Победа кадетов и задачи рабочей партии. - В. Ленин / Симон Петлюра // Вільна Україна. - 1906. - № 4. - С. 73-74.
26. *Петров Г.* Голос поета-робітника / Геннадій Петров // Червоний Промінь. - 1972. - № 13. - С. 3.
27. *Петров Г.* Голос поета-робітника / Геннадій Петров // Червоний Промінь. - 1972. - № 14. - С. 3.
28. *Петров Г.* Із напутнім словом Максима Горького: до історії оповідання письменника-земляка А. Я. Шабленка «За півдня» / Геннадій Петров // Ленінська правда. - 1982. - № 27. - С. 3.
29. *Петров Г.* Перший робітничий поет / Геннадій Петров // Вперед. - 1967. - № 117. - С. 4.
30. *Петров Г.* Перший робітничий поет України / Геннадій Петров // Ленінська правда. - 1968. - № 92. - С. 3.
31. *Погребенник В. Ф.* Фольклоризм української поезії (остання третина XIX - перші десятиліття XX століття) / Володимир Федорович Погребенник. - К.: Юніверс, 2002. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://npu.edu.ua/e-book/book/html/D/iuf_kul_kniga/60.html. - Заголовок на екрані.
32. *Рильський М. Т.* Зібрання творів: у 20-ти т. Наука. Критика. Публіцистика / Максим Тадейович Рильський. - Т. 12 [Редкол.: Л.М. Новиченко (голова) та ін.]. - К.: Наукова думка, 1986. - 536 с.
33. *Сапухін П.* Заспівувач робітничої поезії / Павло Сапухін // Ленінська правда. - 1970. - № 99. - С. 3.
34. Т. Г. Шевченко в епістолярії відділу рукописів / АН УРСР, Центр. наук. б-ка; відпов. ред. Ф.К. Сарана. - К.: Наукова думка, 1966. - 492 с.
35. Українська новелістика кінця XIX - початку XX століття: Оповідання. Новели. Франментарні форми (ескізи, етюди, нариси, образки, поезії в прозі) / [Упоряд. Є.К. Нахлік;

ред. Н.Л. Калениченко]. - К.: Наукова думка, 1989. - 688 с.

36. Франко І. Огляд української літератури у 1906 р. / Іван Франко // Рада. - 1907. - 14 січ., 16 січ.

37. Хоткевич Г. Новини нашої літератури / Гнат Хоткевич // Літературно-Науковий Вісник. - 1901. - Т. 15, кн. 8. - С. 68-75.

38. Хроніка і бібліографія // Літературно-науковий вісник. - 1899. - Т. 7, кн. 8. - С. 123.

39. Чумаченко В. З плеяди кубанських українофілів (Іван Тимофійович Ротар) / Володимир Чумаченко // Донецький вісник Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка. - Т. 2. - Донецьк: Український культурологічний центр, Східний видавничий дім. - 2002. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ruthenia.info/txt/donvisn/t2/index.html>. - 3 а г о л о в о к н а е к р а н і.

40. Шабленко А. За півдня. Нарис / А. Шабленко // Вільна Україна. - 1906. - № 4. - С. 5-19.

Кудинов Д.В., Опанашук П.В. ПЕРВЫЙ УКРАИНСКИЙ ПОЭТ-РАБОЧИЙ: КОРОТКИЙ ОЧЕРК ЖИЗНИ И ЛИТЕРАТУРНОГО ТВОРЧЕСТВА АНТОНА ШАБЛЕНКО.

«Новый герой» украинской литературы рубежа XIX-XX вв. - это человек из низов, возвышающийся благодаря превратностям судьбы до уровня осознанности своих социальных стремлений, высокой политической культуры, нравственной готовности отстаивать свои классовые интересы. Такое объяснение целиком соответствует образу новой генерации литераторов, имевших крестьянское или рабочее происхождение. К нему принадлежал и Антон Шабленко, личная, общественная и творческая жизнь которого является объектом исследования данной статьи. Учитывая специфику описания жизни общественного деятеля и одновременно литератора, ее авторы использовали междисциплинарный подход в анализе биографии украинского писателя, объединив литературоведческую критику, собственно биографические и методы исследования (историко-генетический, диахронного анализа и др.). Это позволило объяснить как качественные изменения в творчестве, так и эволюцию идейных взглядов А. Шабленко, структурно подойти к освещению биографии деятеля культуры, в которой творчество и общественная деятельность признана неразрывным началом. Обобщен аксиологический анализ творческого наследия А. Шабленко в отечественном литературоведении, обозначены «белые пятна» в его биографии, определяющие дальнейшую перспективу изучения жизни «симпатичной личности писателя-рабочего».

Ключевые слова: Антон Яковлевич Шабленко, «Вильна Украина», УСДРП, рабочие, поэзия, рассказы.

Kudinov D.V., Opanaschuk P.V. THE FIRST UKRAINIAN POET-WORKER: OUTLINE OF LIFE AND WRITING OF ANTON SHABLENKO.

«New hero» of Ukrainian literature on the cusp of the 19th and the 20th centuries is a man from the underclass, who, due to the reverses of fortune, raised to the level of realizing his social aspirations, high political culture and ethic willingness to defend class interests. Such description fully suits the image of new generation of litterateurs of peasant or working origin and conforms fully to Anton Shablenko, whose private, public and creative life is an object of present article study. Considering the particular nature of life description of a public person who is simultaneously a man of letters, the authors applied cross-disciplinary approach in the analysis of Ukrainian writer's biography via combination of literary criticism, biographical methods and research techniques (historical genetical method, diachronic analysis, etc.) This made possible to explain both qualitative changes in Shablenko's oeuvre and the evolution of his ideology as well as to approach structurally to interpretation of cultural figure biography in which creative and public works are inseparable. In the article axiological analysis of A. Shablenko's legacy in national literary studies was generalized and blank spots in his biography determining oncoming perspective of "writer-worker's appealing personality" study were specified.

Key words: Anton Yakovlevich Shablenko, "Vilna Ukraina", USLDP, workers, poetry, short stories.

Отримано 10.04.1015